

anledning til rigsretssagen, der vil blive omtalt i det følgende. Samtidig med at folketingets udvalg betegnede det som et forfatningsbrud, at store ekstraordinære militærudgifter var afholdt uden bevilling, erklærede udvalget imidlertid, at det intet havde at bemærke til en lang række udgiftsposter, som efter regeringens oplysninger havde været nødvendige, medens det for atter andre posters vedkommende udtalte sig kritisk eller erklærede at savne fornødne oplysninger. En allerede afholdt udgift til et nyt postdampskib, som skulle indsættes i farten mellem Korsør og Kiel straks efter Korsør-jernbanens åbning, tilrådede udvalget at bevilge, men tilføjede:

„Ved bevillingen mener udvalget ikke, at det spørgsmål foregribes, om Finantsministeren har krænket grundlovens bud ved ikke at have søgt bevilling af rigsdagen, skjøndt nødvendigheden af en slig udgift kunne forudses —“ (Rigsdagstidende, 6. session 1854, Anhang B, sp. 457).

I den samtidige statsretlige teori er den opfattelse gjort gældende, at selve dette at afholde en ubevilget udgift var en ulovlighed, ganske uafhængigt af udgiftens karakter, og at denne ulovligheds virkninger først fjernedes, når rigsdagen senere, ved at bevilge beløbet eller godkende regnskabsaflæggelsen, besluttede, at der ikke skulle gøres ansvar gældende mod ministeren. Denne opfattelse havde jo støtte i grundlovens ord, og den kunne hævdes at være fulgt i praksis, hvis man alene havde de tvivlsomme udgiftsposter for øje. Den forekommer imidlertid at være urealistisk for så vidt angår de mange ordinære, men uforudsete udgifter, der af alle erkendtes som nødvendige og forsvarlige, og mod hvis efterfølgende bevilling der ikke rejstes principiel indsigelse.

3. *Rigsrettens stilling til spørgsmålet.* Den første rigsretssag, sagen mod ministeriet A. S. Ørsted i 1855-56, rejstes, efter at der på forslag til tillægsbevillingslov for 1854-55, fremsat 8. februar 1855, søgtes godkendelse af militærudgifter, der til dels gik tilbage til marts 1854. Folketingsudvalget vedrørende tillægsbevillingsloven havde betegnet regeringens handlemåde som et forfatningsbrud. Udvalget havde erklæret, at når særlige forhold fremkaldte store overordentlige udgifter, var det en konstitutionel regerings

pligt at søge rigsdagens samtykke dertil, og overhovedet muligt. Da regeringen klart havde sat sig ud herover, blev tiltale rejst.

Under sagen gjorde forsvarerne bl. a. gældende, at tillægsbevillingsloven var blevet anerkendt som en nødvendighed og måtte anses for hjemlet ved sædvane, og at der ikke var anledning til at fremsætte forslag til en sådan lov, før det var klart, hvor store beløb der blev tale om. Rigsrettens dom, der frifandt de tiltalte, fulgte dog ikke forsvarerne helt så langt. Den udtalte, at det under andre omstændigheder ville have været rigtigst, at forslag til tillægsbevilling for de omkostninger, som rustningerne kunne formodes at ville forårsage, var blevet forelagt den rigsdag, der var samlet i begyndelsen af året 1854, medens de første rustninger besluttedes. Retten konstaterede imidlertid, at „der ikke haves nogen forskrift, der maatte medføre, at tillægsbevillingsforslaget nødvendigviis allerede skulde forelægges ommeldte Rigsdag“. Endvidere kunne forholdet til fremmede magter have gjort det betænkeligt allerede på dette tidlige tidspunkt at bringe spørgsmålet om rustningerne til forhandling på rigsdagen.

Det var således til dels de udenrigspolitiske hensyn, der anførtes som grund til at holde de tiltalte ansvarsfri for ikke at have fulgt den fremgangsmåde, der under andre omstændigheder ville have været rigtigst. Dommens betydning som principiel afgørelse af det her omhandlede spørgsmål er derfor kun af begrænset rækkevidde. Det bør dog ikke overses, at frifindelsen også støttedes på, at der ikke fandtes nogen forskrift, som krævede forelæggelse for rigsdagen på forhånd.

En klarere stilling til problemet blev taget i rigsrettens dom af 4. oktober 1877 i sagen mod Hall og Worsaae, der var tiltalt for at have afholdt ekstraordinære udgifter uden bevilling til det kgl. teaters nybygning. Udgifterne var hovedsagelig afholdt i finansårene 1872-73 og 1873-74. Bevilling blev først søgt ved tillægsbevillingsforslaget for 1874-75, men folketinget nægtede bevillingen. Da statsrevisorerne senere afgav betænkning om statsregnskabet for 1874-75, indstillede de, at de omhandlede udgifters afholdelse ikke kunne passere, hvorefter rigsretstiltale rejstes.

Den af folketinget udpegede anklager.